

СУТНІСТЬ ПРОЦЕСУ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ЗАСОБАМИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті висвітлено сутність процесу інтегрованого навчання соціальної педагогіки засобами англійської мови. Визначено роль інтегрованого навчання в процесі підготовки фахівців до професійного спілкування іноземною мовою. Обґрунтовано доцільність впровадження курсу "English for social teachers" у процесі професійної іношомовної підготовки майбутнього соціального педагога. Виокремлено дидактичні та методичні принципи, на основі яких здійснюється процес інтегрованого навчання соціальної педагогіки засобами англійської мови.

Ключові слова: інтегроване навчання, соціальна педагогіка, англійська мова, професійна підготовка, принципи.

Постановка проблеми у її загальному вигляді. У час постійного зростання вимог до якості освіти та пошуку ефективних методик і технологій навчання все більшої значущості набувають нові перспективні підходи. Їх пошук та запровадження у ВНЗ викликаний потребою держави у висококваліфікованих фахівцях, здатних до ділового спілкування з іноземними партнерами. На сучасному етапі входження України до світового співтовариства великого значення набуває питання підготовки молодих фахівців, здатних успішно та ефективно реалізувати процес міждержавного співробітництва. Однією із найважливіших умов розв'язання цього завдання є необхідність озброєння майбутніх спеціалістів професійними навичками та вміннями іношомовного мовлення. Прямим відображенням сучасних інтеграційних процесів у сфері науки та у житті суспільства є застосування викладачами технології інтегрованого навчання. Процес підготовки фахівців до професійного спілкування іноземною мовою буде успішним лише в тому випадку, якщо буде врахований міжпредметний зв'язок, що лежить в основі інтегрованого підходу.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Ідея інтегрованого навчання актуальна, оскільки з її успішною методичною реалізацією передбачається досягнення мети якісної освіти. Інтеграційні процеси у професійній освіті останніми роками посідають щораз важливіше місце, оскільки вони спрямовані на реалізацію нових освітніх ідеалів – формування цілісної системи знань і вмінь особистості, розвиток їх творчих здібностей та потенційних можливостей. Тому дослідження інтегрованого підходу до навчання не втрачає своєї актуальності. Ще за часів Я. Коменського науковці приділяли належну увагу інтеграції знань та систематичне дослідження її почалося тільки в другій половині ХХ століття. Розглядом цієї проблеми займалися такі відомі педагоги, як В. В. Давидов, І. Я. Лернер, В. О. Онищук, В. Ф. Паламарчук та інші. Питання інтеграції знань знайшли своє відображення в роботах як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, зокрема В. Г. Костомарова, Є. М. Верещагіна, Д. Г. Мальцевої, Р. Ю. Мартинові та ін.

В останні десятиліття позбавляється інтерес до проблем інтеграції. Інтегровані програми, які дають можливість використати значні резерви окремих методик у їх поєднанні, розроблялися протягом двох останніх десятиліть у багатьох країнах світу. Зарубіжні існуючі програми й курси можуть бути класифіковані за критеріями ступеня інтеграції, тобто глибини взаємопроникнення різних областей науки, культури, техніки; кількості традиційно відокремлених дисциплін, що використовувались при складанні програми. А. Блюм визначає такі типи програм за ступенем інтеграції, як координаційні, комбінаційні й амальгамні програми. Звичайно, розподіл інтегрованих курсів на три чіткі групи досить умовний і не враховує впливу багатьох чинників, але загалом програми тяжіють до максимального ступеня інтеграції саме у переліченому порядку.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дає нам підстави стверджувати, що інтеграція знань постає головним чинником у процесі підготовки спеціалістів до професійного іношомовного спілкування. Інтегроване навчання сприяє системно-цілісному сприйняттю предметів і явищ, одночасній активізації сприйняття знань та їх систематизації, поглибленню та розширенню знань, вихованню всебічно розвиненої особистості.

Аналіз праць сучасних науковців у контексті інтегрованого навчання показав, що питання інтегрованого навчання соціальної педагогіки засобами англійської мови не було темою спеціального наукового дослідження.

Мета дослідження полягає у визначенні сутності процесу інтегрованого навчання соціальної педагогіки засобами англійської мови.

Виклад основного змісту дослідження. Варто дати визначення поняттю інтеграції, про яку йде мова. Інтеграція – це процес взаємопроникнення структурних елементів різних галузей навчання, який

супроводжується узагальненням та комплексністю знань. Такий підхід не порушує логіки кожного навчального предмету і в той же час забезпечує потенційну можливу взаємодію між ними. Словосполучення "інтеграція навчання" тлумачиться як відбір та об'єднання навчального матеріалу з різних предметів з метою цілісного, системного і різнобічного вивчення важливих наскрізних тем; це створення інтегрованого змісту навчання – предметів, які об'єднували б в єдине ціле знання з різних галузей" [1: 53].

У галузі освіти інтеграцію трактують як провідний принцип розвитку сучасних освітніх систем. М. Іванчук розглядає інтеграцію, як "принцип здійснення освітнього процесу, який ґрунтується на взаємному доповненні різних форм пізнання дійсності, чим і створює умови для становлення багатомірної картини світу і пізнання себе в ньому. В цьому розумінні вона виступає засобом універсальної освіти людини" [2].

У словниках поняття "інтеграція" визначається як об'єднання в одне ціле раніше ізольованих частин, елементів, компонентів, що супроводжується ускладненням і зміцненням зв'язків і відносин між ними [3].

Інтеграція сприяє системному і цілісному пізнанню світу. Ці загальні положення відносяться до використання інтегративних зв'язків при вивченні будь-якого навчального предмета [2: 54].

Варто зазначити, що деякі дослідники виокремлюють інтеграцію та координацію. Так за визначенням Р. О. Гришкової, інтеграція – процес і результат створення нерозривно зв'язаного, єдиного і цілісного у навчанні – здійснюється через злиття в одному синтезованому курсі (темі, розділі, програмі) елементів різних навчальних предметів, злиття наукових понять і методів викладання різних дисциплін у загальнонаукові поняття й методи пізнання, комплексування і підсумовування основ наук у розкритті міжпредметних навчальних проблем. А координація – це узгодження навчальних програм за суміжними предметами з огляду на спільність трактування досліджуваних понять, явищ, процесів і часу їхнього вивчення, тобто ретельно розроблений взаємозв'язок навчальних предметів, що сприяє інтеграції знань [4].

Розрізняють також іноді поняття міжпредметної інтеграції, яка набагато ширша, ніж міжпредметні зв'язки. Міжпредметні зв'язки являють собою відображення в змісті навчальних дисциплін тих діалектичних взаємозв'язків, які об'єктивно діють у природі і пізнаються сучасними науками. Інтеграція закріплює не лише взаємозв'язок, але й взаємопроникнення окремих навчальних дисциплін одна в одну. У педагогіці і психології обґрунтовано висновок про те, що міжпредметні зв'язки являють собою одну з важливих психолого-педагогічних умов підвищення доступності і науковості навчання, його зв'язку з навколишнім середовищем, активізації пізнавальної діяльності й вдосконалення процесу формування знань, умінь і навичок учнів. Водночас, інтеграція сприяє системному і цілісному пізнанню світу. Ці загальні положення відносяться до використання інтегративних зв'язків при вивченні будь-якого навчального предмета [2].

Сучасна педагогічна наука вважає інтеграцію одним із головних дидактичних принципів, який загалом визначає організацію освітніх систем. Таке її розуміння дозволило науковцям висунути нову освітню парадигму. Вона звучить наступним чином: оскільки існуюча освіта предметоцентрична, тобто реалізується принцип внутрішньопредметної інтеграції, а інтеграція складає основу будь-якої освітньої системи, перехід освіти у сучасних умовах на якісно новий рівень насправді є рухом від внутрішньопредметної до міжпредметної інтеграції. Такий перехід передбачає не зміну, а доповнення одного принципу іншим [3]. Інтеграція в освіті виконує такі функції: освітню, виховну, розвивальну, психологічну, методологічну, організаційну. Інтеграція може мати різні форми: предметно-образну, понятійну, світоглядну, діяльнісну, концептуальну [4].

В останні десятиліття поживається інтерес до проблем інтеграції. Інтегровані програми, які дають можливість використати значні резерви окремих методик у їх поєднанні, розроблялися протягом двох останніх десятиліть у багатьох країнах світу. Зарубіжні існуючі програми й курси можуть бути класифіковані за критеріями ступеня інтеграції, тобто глибини взаємопроникнення різних областей науки, культури, техніки; кількості традиційно відокремлених дисциплін, що використовувались при складанні програми.

У процесі інтегрованого навчання молоді фахівці навчаються правильно та грамотно користуватися фаховою термінологією; здійснювати комунікацію, доречно використовуючи власне іншомовну лексику; вільно користуватися різними функціональними стилями та їх підстилями у професійному вжитку; орієнтуватися в типових і нетипових ситуаціях професійного спілкування. Під час проведення інтегрованого заняття з іноземної мови доцільно враховувати специфіку кожної навчальної дисципліни; зміст та обсяг навчального матеріалу з цих дисциплін; прийоми реалізації навчального матеріалу; хронологічні зв'язки, які забезпечують узгоджене викладання предметів у часі відповідно до потреб кожного навчального предмета та інформаційні, що проявляються в єдності трактування понять, які розглядаються при вивченні різних предметів.

До основних цілей інтегрованого процесу навчання відносимо: практичну – сприяє формуванню умінь професійного мовлення, достатньому для здійснення іншомовного спілкування в чотирьох видах мовленнєвої діяльності; освітню – полягає в формуванні знань, умінь і навичок з різних дисциплін для поглибленого розуміння суті явищ; розвивальну – сприяє розвитку вміння аналізувати одержану

інформацію, порівнювати факти з різних галузей знань, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між досліджуваними явищами; виховну – полягає в багатоаспектному вивченні предмета, що обумовлює багатогранність виховного процесу.

На відміну від класичних занять, у структурі яких лежить зміст лише одного розділу програми. Для інтегрованого навчання характерна така структура: чіткість, стислість матеріалу; продуманість і логічний взаємозв'язок досліджуваного матеріалу і розділів програми на кожному занятті; взаємообумовленість, взаємозалежність, переплетення основних складових матеріалу інтегрованих дисциплін на кожному рівні занять; велика інформаційна насиченість навчального матеріалу, який використовується на занятті; систематичність і доступність викладу матеріалу.

Курс "English for Social Teachers" є навчальним посібником для студентів, які вивчають соціальну педагогіку та англійську мову в одному тобто інтегрованому процесі навчання. Інтеграція зазначених предметів здійснюється не за змістовою, а за процесуальною ознакою, тому що іноземна мова – це такий предмет, який не має власного змісту, а характеризується лише певними лінгвістичними особливостями. Тому, виходячи з теоретичних засад синергетичного підходу до об'єднання нетипових величин (В. Чалий), в даному навчальному посібнику інтеграція здійснена на основі спільності у висуванні цілей навчання у визначенні елементів предмету навчання, а також компонентів змісту методів, засобів та контролю результатів навчання.

Спільність у висуванні цілей навчання полягає у плануванні засвоєння кожної частини професійного матеріалу шляхом планування засвоєння відповідної до неї частини іншомовного мовленнєвого матеріалу. Наприклад, якщо планується засвоїти значення деяких професійних термінів, то це означає необхідність засвоєння іншомовного матеріалу, за допомогою якого ці терміни виражаються.

Спільність у визначенні елементів предмету навчання полягає у виокремленні таких частин професійного матеріалу, які за своїм значенням співвідносяться з частинами іншомовного матеріалу. Наприклад, якщо елементом предмета професійного матеріалу виступає соціологічне поняття, то елементом предмета іншомовного мовленнєвого матеріалу виступають речення, за допомогою яких це поняття розкривається.

Спільність у визначенні та реалізації компонентів змісту навчання полягає в набутті знань та вмінь професійної діяльності шляхом набуття знань, навичок та вмінь іншомовної мовленнєвої діяльності. Наприклад, якщо в професійній діяльності студенти набувають вміння виконувати соціальні дослідження на основі конкретних професійних знань, то в іншомовній мовленнєвій діяльності студенти набувають вміння планувати, описувати та визначати якість виконаного дослідження засобами іноземної мови.

Спільність у визначенні та застосуванні методів навчання полягає у виконанні одних і тих самих вправ для засвоєння знань і вмінь професійної та іншомовної мовленнєвої діяльності. Наприклад, якщо студентам необхідно продемонструвати свої знання з будь-якої професійної проблеми, їм пропонується відповісти на запитання з вивченого змісту. Ця ж сама вправа, тобто відповіді на запитання на іноземній мові, виконується студентами для перевірки їх іншомовних умінь з теми, що вивчається.

Спільність у визначенні та використанні засобів навчання полягає у використанні одних і тих самих засобів для набуття знань і вмінь у професійній та іншомовній мовленнєвій діяльності. Наприклад, якщо для поглиблення знань професійної діяльності студентам пропонується звернутися до Інтернет-ресурсів для вибору додаткової інформації з іншомовних першоджерел, то ці самі дії з цим самим матеріалом виконують студенти для вдосконалення набутих іншомовних мовленнєвих умінь.

Спільність у визначенні та проведенні контролю результатів навчання полягає у визначенні приросту професійних та іншомовних знань і вмінь із кожної вивченої частини професійного та іншомовного матеріалу. Наприклад, якщо під час вивчення нової теми за професією студенти набули п'ять одиниць нової професійної інформації (нове соціологічне поняття, його сутність, структура тощо), то це означає, що той самий обсяг іншомовної інформації здобуто студентами, тому що вся ця інформація подається та засвоюється іноземною мовою.

Тому, всі теоретичні та практичні дії щодо застосування цих предметних знань в процесі педагогічної діяльності може здійснюватися засобами іноземної мови.

Інтегроване навчання професійної та іншомовної мовленнєвої діяльності здійснюється на основі наступних дидактичних та методичних принципів. До дидактичних відносяться наступні:

- 1) відповідності учбового матеріалу реальним психофізичним і учбовим можливостям більшості засвоїти його у встановлені терміни;
- 2) обов'язкового засвоєння на занятті нового мовного і мовленнєвого матеріалу та його різнопланового з'єднання з раніше засвоєним;
- 3) створення рівних можливостей для всіх з метою недопущення відстаючих студентів і пропусків в їх знаннях;
- 4) регулярної зміни видів діяльності на занятті, запобігання втомі студентів і одноманітності учбового процесу;

5) переходу до вивчення наступного матеріалу за умови міцного засвоєння більшістю попередньо вивченого;

6) активізації діяльності всіх студентів на занятті із залученням більш здатних із них до педагогічної роботи з менш здатними;

7) об'єктивного та демократичного оцінювання результатів учбової діяльності всіх, хто навчається.

До методичних відносяться наступні:

1) взаємопов'язаного і взаємозалежного навчання видам мовленнєвої діяльності;

2) використання перекладу як засобу, а письма як цілі навчання;

3) свідомого сприйняття і засвоєння мовного матеріалу, що пред'являється, і його багаторазового й систематичного повторення з раніше вивченим;

4) самостійного розширення словарного запасу і вдосконалення своїх мовних можливостей шляхом опанування додаткової інформації із різних наукових і літературних джерел.

Реалізація названих принципів проявляється в системному повторенні кожної попередньої дози вивченого мовного матеріалу в процесі засвоєння наступного. При цьому варто зазначити, що системне повторення всього попереднього мовного матеріалу при вивченні наступного тягне за собою таке ж системне повторення частин досліджуваного змісту, що повною мірою відповідає концепції інтегрованого навчання, в якому рівною мірою здобуваються знання і розвиваються вміння професійної іншомовної діяльності.

Така система повторень всіх мовних явищ не тільки на заняттях їх пред'явлення, а й на всіх наступних не допускає їх забування, забезпечує стабільне розширення словникового запасу студентів та їх іншомовних мовних можливостей і тим самим створює умови постійного розширення і поглиблення професійних знань засобами мови, що вивчається.

Важливою умовою успішності навчання майбутніх соціальних педагогів іноземній мові є свідоме конструювання такої ситуації, яка вимагала б від студентів відповідних дій і вчинків. Цього можна досягти, коли вони, усвідомлюючи роль володіння іноземною мовою в професійному становленні власної особистості, будуть зацікавлені як процесом, так і результатом вивчення іноземної мови. Підвищити мотивацію студентів і таким чином покращити ефективність засвоєння знань може інтегрований підхід, що залучає знання майбутніх фахівців з інших сфер та сприяє усвідомленню необхідності знання мови.

Висновок. У час постійного зростання вимог до якості освіти та пошуку ефективних методик і технологій навчання все більшої значущості набувають нові перспективні підходи. Їх пошук та запровадження у вищих навчальних закладах викликаний потребою держави у висококваліфікованих фахівцях, здатних до ділового спілкування з іноземними партнерами. Прямим відображенням сучасних інтеграційних процесів у сфері науки та у житті суспільства є застосування викладачами технології інтегрованого навчання у ВНЗ.

Інтегроване навчання дає можливість по-новому підійти до побудови навчального процесу. Інтеграція навчальних дисциплін сприяє мотивації навчання, підвищенню рівня знань з профільованого предмета, які проявляються в глибині засвоєних понять, систематизації, інтенсифікації та оптимізації навчально-пізнавальної діяльності, розвитку творчого мислення, розвитку професійної іншомовної компетенції. Перспективу подальшого дослідження бачимо у визначенні критеріїв оцінювання ефективності інтегрованого навчання соціальної педагогіки засобами англійської мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Сердюкова М. С. Интеграция учебных занятий в начальной школе / М. С. Сердюкова // Начальная школа. – 1994. – № 11. – С. 45–49.
2. Іванчук М. Г. Інтегроване навчання : сутність та виховний потенціал (Виховання особистості молодшого школяра в умовах інтегрованого підходу до навчання) / М. Г. Іванчук. – Чернівці : Рута, 2004. – 99 с.
3. Современный словарь иностранных слов : Около 20000 слов / [ведущий ред. Л. Н. Комарова]. – [3-е изд.]. – М. : Русский язык, 2000. – 742 с.
4. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання / [наук. ред. С. Ю. Ніколаєва]. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Serdyukova M. S. Integratsiya uchebnykh zanyatiy v nachalnoy shkole [Integration of Lessons at Schools] / M. S. Serdyukova // Nachalnaya shkola [Primary School]. – 1994. – № 11. – S. 45–49.
2. Ivanchuk M. G. Integrovane navchannya : sutnist ta vykhovnyy potentsial (Vykhovannya osobystosti molodshogo shkol'yara v umovakh integrovanogo pidkhodu do navchannya) [Integrated Studying : the Essence and Educative Potential (Primary School Pupil's Personality Upbringing in the Condition of the Integrated Approach to Teaching)] / M. G. Ivanchuk. – Chernivtsi : Ruta, 2004. – 99 s.
3. Sovremennyy slovar inostrannykh slov : Okolo 20000 slov [Modern Dictionary of Foreign Words] / [vedushchiy redaktor L. N. Komarova]. – [3-e izd.]. – M. : Russkiy yazyk, 2000. – 742 s.

4. Zagalnoevropeyski rekomendatsiyi z movnoyi osvity : vyvchennya, vykladannya, otsinyuvannya [Common European Recommendations on Language Education : Learning, Teaching, Evaluation]] / [nauk. red. S. Yu. Nikolaeva]. – K. : Lenvit, 2003. – 273 s.

Матеріал надійшов до редакції 10.10. 2013 р.

Мулык Е. А. Сущность процесса интегрированного обучения социальной педагогики средствами английского языка.

В статье освещена сущность процесса интегрированного обучения социальной педагогики средствами английского языка. Определена роль интегрированного обучения в процессе подготовки специалистов к профессиональному общению на иностранном языке. Обоснована целесообразность внедрения курса "English for social teachers" в процессе профессиональной иноязычной подготовки будущего социального педагога. Выделены дидактические и методические принципы, на основе которых осуществляется процесс интегрированного обучения социальной педагогики средствами английского языка.

Ключевые слова: интегрированное обучение, социальная педагогика, английский язык, профессиональная подготовка, принципы обучения.

Mulyk K. O. The Process of Integrated Studying of Social Pedagogy by Means of English.

The article deals with the problem and tasks of the integrated studying of Social Pedagogy by means of English language at higher educational establishments. The formation of the integrated professional knowledge, abilities, skills during the process of young specialists' integrated education is described in the article. The knowledge raises a major factor in the process of training for the professional foreign language communication. The integrated studying of Social Pedagogy by means of English language gives the possibility in a new way to approach to the construction of the educational process. Integration is a process of interpenetration of the structural elements of different fields of study which is accompanied by generalization and complexity of knowledge. The principles are characterized on which teaching methods are based. The course "English for Social Teachers" is a textbook for students which studied Social Pedagogy and English in one integrated educational process which is based on definite didactic and methodical principles. Based on the theoretical principles of the synergistic approach combining non-standard sizes, this course is based on the integration of the community in taking the aims of studying, in determining the elements of the subject, as well as components of the content of methods, means and monitoring the results of studies.

Key words: integrated studying, Social Pedagogy, English language, young specialists' education, educational principles.